

Legea Privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități

Capitolul I. DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 1. Obiectul legii

Prezenta lege reglementează drepturile persoanelor cu dizabilități în vederea incluziunii sociale a acestora, garantării posibilității participării lor în toate domeniile vieții fără discriminare, la un nivel identic cu ceilalți membri ai societății, avînd ca bază respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Articolul 2. Noțiuni principale

În sensul prezentei legi, noțiunile principale se definesc după cum urmează:

persoană cu dizabilități – persoană cu deficiențe fizice, mintale, intelectuale sau senzoriale, deficiențe care, în interacțiune cu diverse bariere/obstacole, pot îngreuna participarea ei deplină și eficientă la viața societății în condiții de egalitate cu celelalte persoane;

dizabilitate – termen generic pentru afectări/deficiențe, limitări de activitate și restricții de participare, care denotă aspectele negative ale interacțiunii dintre individ (care are o problemă de sănătate) și factorii contextuali în care se regăsește (factorii de mediu și cei personali);

capacitate de muncă – raportul dintre posibilitățile biologice individuale și solicitarea profesională; este determinată de abilitățile fizice și intelectuale, precum și de nivelul de integrare socioprofesională, care ține de pregătire și de experiență;

incluziune socială – ansamblu de măsuri și acțiuni multidimensionale din domeniile protecției sociale, ocupării forței de muncă, locuirii, educației, sportului, ocrotirii sănătății, informării și comunicării, mobilității, securității, justiției și culturii, precum și din alte domenii destinate integrării persoanelor cu dizabilități în societate;

intervenție timpurie (pentru copii) – proces de anticipare, identificare și întreprindere a măsurilor eficiente pentru copil și familie în scop de a minimaliza impactul și consecințele potențial negative ale stării patologice a copilului și de a contribui substanțial la sănătatea și dezvoltarea acestuia;

asistență personală – servicii individualizate de asistentă (în domeniile protecției sociale, muncii, asistenței medicale, instructiv-educativ, informațional, accesului la infrastructură ș.a.) ce răspund nevoii de mobilitate și altor nevoi ale copilului sau

adultului cu dizabilități severe, care necesită sprijin în procesul de integrare în societate, oferite în baza unui program individual de reabilitare și incluziune socială și a evaluării inițiale sau complexe;

adaptare rezonabilă – modificările și ajustările necesare și adecvate, care nu impun un efort disproporționat sau nejustificat atunci când este necesar, pentru a permite persoanelor cu dizabilități să se bucure sau să-și exercite, în condiții de egalitate cu ceilalți, toate drepturile și libertățile fundamentale ale omului;

design universal – proiectarea produselor, mediului, programelor și serviciilor astfel încât să poată fi utilizate de către toate persoanele, pe cât este posibil, fără să fie nevoie de o adaptare sau de o proiectare specială. Designul universal nu va exclude dispozitivele de asistare pentru anumite grupuri de persoane cu dizabilități atunci când este necesar;

standard adecvat de viață – protejarea și promovarea dreptului persoanelor cu dizabilități la o alimentație, îmbrăcăminte și locuință adecvate în condiții de egalitate cu ceilalți cetățeni, fără discriminare pe criterii de dizabilitate;

accesibilitate – ansamblu de măsuri și lucrări de adaptare a mediului fizic, transporturilor, precum și a mediului informațional și comunicațional, incluzând tehnologiile și sistemele informaționale și comunicațiile, conform necesităților persoanelor cu dizabilități, factor esențial de exercitare a drepturilor și de îndeplinire a obligațiilor persoanelor cu dizabilități în societate;

program individual de reabilitare și incluziune socială – document elaborat de Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă sau de structurile sale teritoriale, în care sînt stabilite recomandările generale privind activitățile și serviciile de care persoana cu dizabilități are nevoie în procesul de incluziune socială;

reabilitare medicală – complex de măsuri din domeniul medical, acordate la toate etapele de asistență medicală (primară, secundară și terțiară) persoanelor cu disfuncționalități și dizabilități, orientate spre menținerea sănătății și a calității vieții persoanelor în cauză, spre prevenirea apariției sau reducerea dizabilităților prin aplicarea coordonată și combinată a diverselor metode de recuperare medicală, funcțională și psihică;

reabilitare profesională – complex de măsuri medicale, profesionale, sociale și pedagogice orientate spre recuperarea sau compensarea funcțiilor dereglate ale organismului și capacității de muncă a persoanei cu dizabilități care, din cauza stării de sănătate în interacțiune cu diverse obstacole, nu își poate desfășura activitatea de muncă conform calificării;

loc de muncă protejat – spațiul aferent activității profesionale a persoanei cu dizabilități, care cuprinde locul de lucru din clădirea instituției și orice alt loc din interiorul instituției, precum și din afara ei, la care persoana cu dizabilități are acces în timpul exercitării sarcinilor sale de lucru, adaptat nevoilor acesteia, inclusiv echipamentul și căile de acces;

întreprinderi specializate – întreprinderile și organizațiile al căror capital statutar este deținut în proporție de 100% de societățile și asociațiile obștești ale persoanelor cu dizabilități, create pentru realizarea scopurilor statutare proprii, în cadrul cărora 50% și mai mult din numărul total al lucrătorilor angajați sînt persoane cu dizabilități. La întreprinderi specializate se atribuie, de asemenea, atelierele și secțiile de ergoterapie, fără statut juridic, din cadrul instituțiilor sociale și medicale, care au dreptul să desfășoare activități economice independente, respectînd legislația în vigoare.

Articolul 3. Scopul și obiectivele legii

(1) Scopul prezentei legi este de a stabili garanții, a proteja și promova drepturile persoanelor cu dizabilități și ale familiilor acestora.

(2) Măsurile prevăzute de prezenta lege conduc la realizarea următoarelor obiective:

- a) prevenirea apariției dizabilității;
- b) reabilitarea persoanelor cu dizabilități;
- c) participarea activă a persoanelor cu dizabilități la viața comunității;
- d) creșterea gradului de ocupare a persoanelor cu dizabilități;
- e) creșterea calității vieții persoanelor cu dizabilități și a familiilor acestora;
- f) stimularea participării pe piața muncii a persoanelor cu dizabilități;
- g) dezvoltarea serviciilor sociale adecvate nevoilor persoanelor cu dizabilități;
- h) crearea și asigurarea condițiilor adecvate de educație, instruire și pregătire profesională a persoanelor cu dizabilități;
- i) evitarea sau eliminarea oricăror forme de discriminare a persoanelor cu dizabilități.

Articolul 4. Sfera de acțiune a prezentei legi

Acțiunea prezentei legi se extinde asupra persoanelor cu dizabilități cetățeni ai Republicii Moldova sau cetățeni străini avînd domiciliul legal în Republica Moldova în condițiile legii. În cazul în care acordurile/convențiile privind asigurările sociale, la care Republica Moldova este parte, cuprind alte reglementări decât cele prevăzute de

prezenta lege, se aplică normele stabilite prin aceste acorduri/convenții.

Articolul 5. Principiile de aplicare a prevederilor prezentei legi

Protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilități au la bază următoarele principii:

- a) respectarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului;
- b) egalitatea de șanse;
- c) egalitatea de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă;
- d) solidaritatea socială;
- e) nediscriminarea;
- f) parteneriatul;
- g) libertatea opțiunii și controlul sau decizia asupra propriei vieți, asupra serviciilor și formelor de suport de care beneficiază;
- h) respectarea demnității inalienabile, a autonomiei individuale, a libertății de a face propriile alegeri și a independenței persoanei;
- i) acceptarea persoanelor cu dizabilități ca parte a diversității umane și a umanității;
- j) participarea și integrarea deplină și efectivă în societate;
- k) accesibilitatea;
- l) egalitatea în drepturi a femeilor și bărbaților;
- m) respectarea capacităților de dezvoltare ale copiilor cu dizabilități și a dreptului acestora de a-și păstra propria identitate.

Articolul 6. Legislația privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități

(1) Legislația privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități se bazează pe Constituția Republicii Moldova și se constituie din prezenta lege și alte acte legislative și normative cu privire la măsurile de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități.

(2) Statul deține responsabilitatea pentru elaborarea politicilor naționale de prevenire și tratament al dizabilităților, de reabilitare, adaptare rezonabilă și incluziune socială a persoanelor cu dizabilități, respectând drepturile și obligațiile părților (ale statului, pe de o parte, și ale beneficiarilor, pe de altă parte), asigură, în colaborare cu organele

abilitate, cu organizațiile responsabile și nemijlocit cu beneficiarii, implementarea obiectivelor legale, stipulează drepturile și obligațiile părților.

Articolul 7. Participarea persoanelor cu dizabilități la viața politică și la viața publică

(1) Persoanele cu dizabilități pot participa efectiv și deplin la viața politică și cea publică în condiții de egalitate cu ceilalți cetățeni.

(2) Statul asigură persoanelor cu dizabilități:

a) drepturi politice și posibilitatea de a beneficia de acestea în condiții de egalitate cu ceilalți;

b) dreptul și oportunitatea de a alege și de a fi alese;

c) dreptul la proceduri și materiale de vot adecvate, accesibile și ușor de înțeles și de utilizat (implementarea modalităților alternative de vot);

d) dreptul de a-și exprima opțiunea prin vot secret la alegeri și referendumuri, fără intimidare;

e) dreptul de a deține efectiv un mandat de persoană aleasă și de a îndeplini orice funcție publică la nivel executiv sau legislativ, facilitând utilizarea tehnologiilor noi și de asistare, acolo unde este cazul;

f) dreptul de exprimare liberă a voinței ca alegători și, în acest scop, dacă este cazul și la solicitare, permite asistarea acestora la vot de către o persoană la alegerea lor;

g) dreptul la libera formare a opiniei cu privire la partidele politice și candidații electorali, inclusiv prin organizarea de dezbateri electorale și emisiuni radio-televizate în limbaj mimico-gestual, prin tipărirea de materiale electorale cu utilizarea sistemelor de scriere folosite de persoanele cu deficiențe de vedere, prin utilizarea altor instrumente de informare accesibile persoanelor cu dizabilități.

(3) Drepturile persoanelor cu dizabilități de a participa la viața politică și cea publică sînt reglementate prin acte normative speciale.

Articolul 8. Egalitatea și nondiscriminarea persoanelor cu dizabilități

(1) Persoanele cu dizabilități au dreptul să fie recunoscute, oriunde s-ar afla, ca persoane cu drepturi egale în fața legii.

(2) Persoanele cu dizabilități beneficiază de capacitate juridică în egală măsură cu celelalte persoane în toate aspectele vieții, iar după caz, și de măsuri de protecție și asistență juridică în exercitarea capacității juridice, prevăzute de legislația în vigoare.

(3) Persoanele cu dizabilități au dreptul inalienabil la respectarea demnității umane indiferent de dizabilitate sau altă stare de sănătate, indiferent de rasă, naționalitate, originea etnică, limbă, religie, sex, orientarea sexuală, opinie, apartenența politică, avere, originea socială sau orice alt motiv.

(4) Persoanele cu dizabilități se bucură de toate drepturile civile, politice, sociale, economice și culturale, precum și de libertățile fundamentale consacrate prin Constituția Republicii Moldova, prin Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități (ratificată prin Legea nr. 166 din 9 iulie 2010), prin prezenta lege și alte acte normative.

(5) Persoanele cu dizabilități, pe lângă drepturi egale cu ale celorlalte persoane, au obligații și responsabilități egale, prevăzute de legislația Republicii Moldova.

(6) Discriminarea persoanelor cu dizabilități constând în orice deosebire, excludere, marginalizare, limitare sau preferință, precum și în refuzul de creare a condițiilor favorabile și de adaptare rezonabilă, care conduc la imposibilitatea sau complicarea recunoașterii, îndeplinirii sau folosirii drepturilor civile, politice, economice, sociale sau culturale, este interzisă și se pedepsește conform legislației în vigoare.

(7) Statul, prin intermediul autorităților publice responsabile și al instituțiilor specializate în apărarea drepturilor omului (Avocatul Poporului), asigură dreptul persoanelor cu dizabilități de a beneficia de capacitate juridică în egală măsură cu celelalte persoane, în toate aspectele vieții, și le garantează acestora protecție juridică egală și eficientă contra discriminării pe orice teme.

(8) Pentru asigurarea egalității și eliminarea discriminării persoanelor cu dizabilități, statul promovează măsuri de adaptare rezonabilă.

(9) Măsurile specifice necesare pentru a accelera sau a obține egalitatea de facto a persoanelor cu dizabilități nu vor fi considerate o discriminare.

(10) Minorii cu dizabilități se bucură pe deplin de toate drepturile și libertățile fundamentale ale omului în condiții de egalitate cu ceilalți copii.

(11) În toate acțiunile care privesc copiii cu dizabilități va fi luat în considerare cu prioritate interesul superior al copilului.

(12) Statul întreprinde măsuri pentru a se asigura că toate categoriile de persoane cu dizabilități, inclusiv femeile și fetele cu dizabilități, nu sînt supuse discriminărilor multiple și beneficiază de toate drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

(13) Statul garantează excluderea oricărei forme de discriminare pe criteriu de dizabilitate.

Articolul 9. Dreptul la proprietate, la gestionarea veniturilor și a altor bunuri personale

(1) Autoritățile publice centrale și locale întreprind măsuri adecvate și eficiente pentru a asigura dreptul egal al persoanelor cu dizabilități de a deține sau moșteni proprietăți, de a-și gestiona propriile venituri și de a avea acces egal la împrumuturi bancare, ipoteci și alte forme de credit financiar, beneficiind, după caz, de protecție și asistență juridică în exercitarea acestor drepturi, și se asigură că persoanele cu dizabilități nu sînt deposedate în mod arbitrar de bunurile lor.

(2) În cazul în care persoana cu dizabilități, indiferent de vîrstă, este în imposibilitate de a-și administra bunurile personale, aceasta are dreptul la protecție și asistența juridică conform legislației în vigoare.

Articolul 10. Apărarea drepturilor persoanelor cu dizabilități și răspunderea pentru încălcarea acestora

(1) Apărarea drepturilor, intereselor și libertăților fundamentale ale persoanelor cu dizabilități se face în conformitate cu legislația în vigoare.

(2) Respectarea prevederilor Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități de către autoritățile publice centrale și locale, de către instituții și întreprinderi indiferent de tipul de proprietate, de către asociațiile obștești și persoanele cu funcții de răspundere de toate nivelele este asigurată de societatea civilă și de Avocatul Poporului conform legislației în vigoare.

(3) Persoanele cu dizabilități se bucură de asistență juridică în toate domeniile vieții în condiții de egalitate cu ceilalți cetățeni.

(4) Persoanele cu funcții de răspundere și toate persoanele vinovate de încălcarea drepturilor, intereselor și libertăților fundamentale ale persoanelor cu dizabilități poartă răspundere conform legislației în vigoare.

Articolul 11. Sensibilizarea societății

(1) În scopul cultivării respectului pentru drepturile și demnitatea persoanelor cu dizabilități, statul, persoanele juridice de drept public și de drept privat și organizațiile neguvernamentale întreprind măsuri de sensibilizare a societății.

(2) Statul, persoanele juridice de drept public sau de drept privat și organizațiile neguvernamentale:

a) promovează o percepție pozitivă și un rol social activ al persoanelor cu dizabilități;

- b) cultivă, la toate nivelele sistemului de învățământ, inclusiv la copiii de vîrstă fragedă, o atitudine respectuoasă față de drepturile persoanelor cu dizabilități;
- c) promovează recunoașterea deprinderilor, meritelor și abilităților persoanelor cu dizabilități, cît și a contribuției aduse de acestea la locurile lor de muncă;
- d) încurajează instituțiile mass-media să relateze despre persoanele cu dizabilități de o manieră care ar contribui la incluziunea lor socială;
- e) promovează programe de sensibilizare a opiniei publice cu privire la persoanele cu dizabilități și drepturile acestora.

Capitolul II. DETERMINAREA DIZABILITĂȚII

Articolul 12. Instituția responsabilă de determinarea dizabilității

(1) Dizabilitatea la copiii în vîrstă de pînă la 18 ani și la persoanele adulte este determinată de Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă (în continuare – *Consiliul*) sau structurile sale teritoriale, instituție subordonată Ministerului Muncii și Protecției Sociale.

(2) Competențele de bază ale Consiliului sînt:

- a) determinarea dizabilității și a capacității de muncă a persoanei;
- b) întocmirea programului individual de reabilitare și incluziune socială;
- c) stabilirea circumstanțelor/cauzei care au condus la dizabilitate și a duratei dizabilității;
- d) stabilirea caracterului muncii și a condițiilor de muncă ale persoanei cu dizabilități;
- e) asigurarea evidenței electronice și pe suport de hîrtie a persoanelor expertizate;
- f) întocmirea și eliberarea certificatului privind gradul de dizabilitate.

(3) Regulamentul privind organizarea și funcționarea Consiliului se aprobă de Guvern.

(4) Decizia de încadrare/neîncadrare în gradul de dizabilitate și alte acte administrative individuale emise de către Consiliu pot fi contestate în conformitate cu prevederile Codului administrativ.

Articolul 13. Procedura de determinare a dizabilității

(1) Dizabilitatea se determină de către Consiliu sau structurile sale teritoriale în baza următoarelor acte:

a) formularul de trimitere al instituției medico-sanitare la care persoana este înregistrată, eliberat numai după aplicarea măsurilor adecvate de diagnosticare, tratament și reabilitare, în cazul în care există indicii evidente ale dereglărilor funcționale ale organismului, cauzate de boli, de consecințele unor traume sau patologii;

b) actele de studii, documentele ce atestă instruirii, calificări, recalificări;

c) în cazul persoanelor angajate în câmpul muncii, formularul completat și eliberat de instituția în care persoana este angajată, care să conțină caracteristica persoanei și a funcției deținute, condițiile de la locul de muncă, toate funcțiile vacante din cadrul instituției și cerințele față de acestea;

d) în cazul nou-născuților, al preșcolarilor, al elevilor și al studenților, formularul completat și eliberat, după caz, de serviciul de intervenție timpurie, de serviciul asistență psihopedagogică, de instituția preșcolară sau de instituția de învățământ, care să conțină date privind starea sănătății persoanei, caracteristica persoanei și a condițiilor ei de studii, alte circumstanțe ale procesului instructiv-educativ;

e) în cazul persoanelor aflate la evidența structurilor teritoriale de asistență socială/structurilor responsabile de asistența socială și protecția drepturilor copilului din municipiul Chișinău și din unitatea teritorială autonomă Găgăuzia, de asigurări sociale sau de ocupare a forței de muncă și care se prezintă la expertiză pentru prima dată sau în mod repetat (reexpertizare), formularul completat și eliberat de structurile menționate privind prestațiile și serviciile sociale de care persoana beneficiază.

(1-1) În cazul în care datele indicate la alin.(1) sunt disponibile în resursele informaționale de stat și pot fi furnizate în mod electronic, Consiliul sau structurile teritoriale ale acestuia vor accesa și utiliza datele respective prin intermediul platformei de interoperabilitate.

(2) Instrucțiunea privind modul de determinare a dizabilității se aprobă de Guvern.

Articolul 14. Factori și criterii de bază pentru determinarea dizabilității

(1) La determinarea dizabilității se va ține cont de factorii medicali, psihopedagogici, habituali, profesionali, precum și de alți factori sociali.

(2) Drept criterii de bază pentru determinarea dizabilității servesc:

a) capacitatea de a studia și de a se instrui;

- b) capacitățile intelectuale și comportamentul;
- c) capacitatea de autoservire și de autoîngrijire;
- d) capacitățile de comunicare (vederea, auzul, vorbirea) și de adaptare situațională;
- e) capacitățile locomotorii și dexteritatea;
- f) capacitatea de muncă păstrată și capacitatea vitală a organismului;
- g) capacitatea de participare la viața socială și profesională – determinată de deficiențe fizice, mintale, intelectuale sau senzoriale de lungă durată.

Articolul 15. Determinarea dizabilității la copiii în vârstă de pînă la 18 ani

(1) Dizabilitatea la copiii în vârstă de pînă la 18 ani se determină pornind de la gravitatea deficiențelor funcționale individuale provocate de afecțiuni, defecte, traume care conduc la limitări de activitate și restricții de participare exprimate în raport cu funcționarea psihosocială corespunzătoare vârstei și este de trei grade: severă, accentuată și medie.

(2) Dizabilitatea severă se acordă copiilor care au, în raport cu vârsta, capacitatea de autoîngrijire încă neformată sau pierdută, respectiv, au un grad ridicat de dependență fizică sau psihică. Autonomia persoanei este foarte scăzută din cauza limitării severe în activitate. Copilul necesită îngrijire și supraveghere permanentă din partea unei alte persoane.

(3) Dizabilitatea accentuată se acordă copiilor la care incapacitatea de a desfășura activități potrivit rolului social corespunzător dezvoltării și vârstei se datorează unor limitări funcționale importante motorii, senzoriale, neuropsihice sau metabolice rezultate din afecțiuni severe, în stadii înaintate, cu complicații ale unor aparate și sisteme.

(4) Dizabilitatea medie se acordă copiilor care au capacitatea de prestație fizică (motorie, metabolică) sau intelectuală redusă, corespunzând unei deficiențe funcționale scăzute, ceea ce conduce la limitări în activitate, în raport cu așteptările corespunzătoare vârstei.

(5) Criteriile de determinare a dizabilității la copiii în vârstă de pînă la 18 ani se aprobă printr-un ordin comun al Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale și Ministerului Educației, Culturii și Cercetării.

(6) Pînă la expirarea termenului pentru care a fost stabilită reexpertizarea copilului cu dizabilități, gradele de severitate I, II și III se echivalează, în mod corespunzător, cu dizabilitatea severă, dizabilitatea accentuată și dizabilitatea medie.

Articolul 16. Determinarea dizabilității la persoanele adulte

(1) Dizabilitatea la persoanele adulte se determină pornind de la gravitatea deficiențelor funcționale individuale provocate de afecțiuni, defecte, traume care conduc la limitări de activitate și restricții de participare exprimate în raport cu solicitarea socioprofesională (păstrarea capacității de muncă) și este de trei grade: severă, accentuată și medie. Păstrarea capacității de muncă se evaluează în procente, cu un interval procentual de 5%:

a) dizabilitatea severă se caracterizează prin deficiențe funcționale severe provocate de afecțiuni, defecte, traume care conduc la limitări de activitate și restricții de participare, iar capacitatea de muncă este păstrată într-un interval procentual de 0-20%;

b) dizabilitatea accentuată se caracterizează prin deficiențe funcționale accentuate provocate de afecțiuni, defecte, traume care conduc la limitări de activitate și restricții de participare, iar capacitatea de muncă este păstrată într-un interval procentual de 25-40%;

c) dizabilitatea medie se caracterizează prin deficiențe funcționale medii provocate de afecțiuni, defecte, traume care conduc la limitări de activitate și restricții de participare, iar capacitatea de muncă este păstrată într-un interval procentual de 45-60%.

(2) Persoanele cu deficiențe funcționale ușoare provocate de afecțiuni, defecte, traume și avînd capacitatea de muncă păstrată într-un interval procentual de 65-100% sînt considerate apte de muncă, respectiv nu sînt încadrate în grad de dizabilitate.

(3) La determinarea dizabilității persoanelor încadrate în cîmpul muncii, inclusiv a copiilor cu vîrsta cuprinsă între 15 și 18 ani, Consiliul și structurile sale teritoriale iau în considerare studiile, funcția deținută, condițiile de muncă și elaborează recomandări pentru exercitarea în continuare a activităților de muncă.

(4) În cazul persoanelor care din cauza stării de sănătate nu își pot exercita în continuare activitatea conform calificării profesionale și al persoanelor care nu dețin o calificare profesională sau nu sînt încadrate în cîmpul muncii, Consiliul sau structurile sale teritoriale elaborează recomandări pentru exercitarea altor activități apropiate calificării pe care o dețin ori care nu necesită calificare profesională sau eliberează recomandări organelor teritoriale pentru ocuparea forței de muncă și instituțiilor de reabilitare solicitînd servicii de orientare, formare profesională, de reabilitare medicală, profesională, alte servicii prestate de instituțiile respective.

(5) Persoanele cu dizabilități care în procesul expertizării și determinării dizabilității au primit recomandări privind serviciile de orientare și formare profesională, de reabilitare

medicală și profesională sînt expertizate în mod repetat după perioada în care au beneficiat de serviciile respective.

(6) În cazul persoanelor care au atins vîrsta standard de pensionare și, după caz, al persoanelor care din cauza unor dereglări funcționale grave ale organismului nu sînt capabile să-și exercite activitatea conform calificării pe care o dețin, nici să exercite o altă activitate care nu necesită calificare profesională, nici să-și însușească o nouă calificare prin orientare și formare profesională, prin reabilitare medicală și profesională, gradul de dizabilitate se determină pe baza criteriilor medico-sociale și psihologice fără stabilirea capacității de muncă în valoare procentuală.

(7) La persoanele adulte, dizabilitatea poate apărea ca urmare a:

- a) unei afecțiuni generale;
- b) unei afecțiuni congenitale sau din copilărie;
- c) unei boli profesionale;
- d) unui accident de muncă;
- e) participării la lichidarea avariei de la CAE de la Cernobîl;
- f) serviciului militar sau a celui special.

(8) Criteriile de determinare a dizabilității la persoanele adulte se aprobă printr-un ordin al Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale.

(9) Pînă la expirarea termenului pentru care s-a stabilit reexpertizarea persoanei cu dizabilități sau în cazul gradelor de invaliditate fără termen, invaliditatea de gradele I, II și III se echivalează, în mod corespunzător, cu dizabilitatea severă, dizabilitatea accentuată și dizabilitatea medie.

(10) Persoanele care dețin un grad de invaliditate fără termen au dreptul să se adreseze Consiliului pentru reexaminare și determinarea dizabilității în conformitate cu noile criterii.

Capitolul III. ACCESIBILITATEA

Articolul 17. Politica de stat în domeniul accesibilității

(1) În scopul asigurării unei vieți independente persoanelor cu dizabilități, autoritățile publice centrale și locale, organizațiile nonguvernamentale, agenții economici, indiferent de forma de organizare juridică, în funcție de competențele lor funcționale, evaluează situația în domeniu și întreprind măsuri concrete pentru a facilita accesul

persoanelor cu dizabilități, în condiții de egalitate cu ceilalți, la mediul fizic, la transport, la informație și la mijloacele de comunicare, inclusiv la tehnologia informației și la comunicațiile electronice, la alte utilități și servicii deschise sau furnizate publicului, atât în localitățile urbane, cât și în localitățile rurale, inclusiv prin adaptarea, rezervarea și semnalizarea prin semnul internațional a cel puțin 4% din numărul total al locurilor de parcare, dar nu mai puțin de 2 locuri, pentru parcare gratuită a mijloacelor de transport pentru persoane cu dizabilități, în conformitate cu normativele în vigoare.

(2) Identificarea și eliminarea obstacolelor/barierelor față de accesul deplin al persoanelor cu dizabilități trebuie aplicate în special la clădiri, drumuri, mijloace de transport și alte utilități interioare și exterioare, inclusiv școli, case, instituții publice și locuri de muncă, la serviciile de informare și comunicare, inclusiv serviciile electronice și de urgență, de asemenea la alte utilități și servicii publice.

(3) Proiectarea și dezvoltarea bunurilor, serviciilor, echipamentelor și utilităților se fac în baza designului universal, care presupune o adaptare minimă și la cel mai scăzut cost al acestora, astfel încât ele să răspundă nevoilor specifice ale persoanelor cu dizabilități.

(4) În spațiile de parcare ale domeniului public și în cele de la domiciliul persoanelor cu dizabilități, administratorul acestora repartizează persoanelor cu dizabilități, la solicitare, locuri de parcare gratuită cât mai aproape posibil de intrarea în clădire.

Articolul 18. Proiectarea și construcția obiectelor infrastructurii sociale adaptate necesităților persoanelor cu dizabilități

(1) Nu se admite proiectarea și construirea centrelor populate, formarea cartierelor de locuit, elaborarea soluțiilor de proiect, construcția și reconstrucția clădirilor, instalațiilor, complexelor și comunicațiilor, de asemenea producerea sau achiziția mijloacelor de transport public urban, a mijloacelor de informare și de telecomunicații fără amenajarea acestor obiective și mijloace în așa mod încât persoanele cu dizabilități să aibă acces la ele și să le poată utiliza.

(2) Autoritățile responsabile au obligația să autorizeze funcționarea obiectelor de utilitate publică specificate la alin. (1) numai în condițiile respectării normativelor în domeniu, astfel încât persoanele cu dizabilități să aibă la ele un acces neîngrădit.

Articolul 19. Amenajarea obiectelor infrastructurii sociale pentru a putea fi folosite de către persoanele cu dizabilități

(1) Obiectele de menire socială trebuie să fie amenajate într-un mod care să le facă accesibile pentru persoanele cu dizabilități: dotate cu căi de acces și instalate cu respectarea actelor normative în vigoare vizînd domeniul respectiv.

(2) În cazul în care obiectele de menire socială, din motive tehnice, nu pot fi amenajate astfel încât să fie accesibile persoanelor cu dizabilități cu respectarea normativelor în vigoare, autoritățile administrației publice locale, asociațiile obștești și persoanele juridice de drept public sau de drept privat trebuie să întreprindă măsuri corespunzătoare pentru adaptarea rezonabilă a obiectelor în cauză la necesitățile persoanelor cu dizabilități.

(3) Normativele de adaptare a obiectivelor infrastructurii sociale la necesitățile persoanelor cu dizabilități se aprobă de organul național de dirijare în construcții.

(4) Realizarea prevederilor prezentului articol este pusă în sarcina organului național de dirijare în construcții, a autorităților administrației publice locale, a agenților economici indiferent de forma de proprietate și cu participarea asociațiilor obștești.

Articolul 20. Asigurarea accesului persoanelor cu dizabilități la mijloacele de transport în comun

(1) Pentru a facilita accesul neîngrădit al persoanelor cu dizabilități la transport și călătorii, Ministerul Economiei și Infrastructurii, alte autorități publice centrale și locale, agenții economici indiferent de forma de proprietate, cu participarea asociațiilor obștești, au obligația de a:

- a) adapta mijloacele de transport în comun aflate în circulație;
- b) reutiliza autovehiculele conform necesităților persoanelor cu dizabilități locomotorii (ghidarea manuală);
- c) adapta stațiile mijloacelor de transport în comun, inclusiv marcarea prin pavaj tactil a spațiilor de acces spre ușa de intrare în mijlocul de transport;
- d) monta panouri de afișaj corespunzătoare nevoilor persoanelor cu dizabilități vizuale și auditive în mijloacele de transport public;
- e) imprima cu caractere mari și în culori contrastante rutele și indicativele mijloacelor de transport public urban;
- f) adapta trecerile de pietoni și intersecțiile străzilor și drumurilor publice corespunzător cu nevoile persoanelor cu dizabilități vizuale și auditive;
- g) monta sistemele de semnalizare sonoră și vizuală la intersecțiile cu trafic intens.

(2) Toți operatorii de taxi au obligația să asigure cel puțin o mașină adaptată transportului persoanelor cu dizabilități care utilizează fotoliul rulant. Constituie discriminare refuzul conducătorului de taxi de a asigura transportul persoanei cu dizabilități și al dispozitivului de mers. Dispozitivul este transportat gratuit, fără

aplicarea unor taxe suplimentare.

(3) Administratorii infrastructurii feroviare au obligația să adapteze cel puțin un vagon și stațiile principale de tren pentru a permite accesul persoanelor cu dizabilități care utilizează fotoliul rulant și să marcheze prin pavaj tactil contrastant căile spre persoanele de îmbarcare, ghișee sau alte utilități.

(4) Administratorii infrastructurii de transport avia au obligația să asigure însoțirea persoanelor cu dizabilități astfel încât acestea să aibă acces și să se poată folosi de transportul aerian, iar administratorii infrastructurii aeroportuare au obligația să adapteze spațiile principale de utilitate publică pentru a permite accesul persoanelor cu dizabilități care utilizează fotoliul rulant și să marcheze prin pavaj tactil contrastant căile spre ghișeele de îmbarcare sau alte utilități.

(5) Cîinele ghid care însoțește persoana cu dizabilități are acces liber și gratuit în toate locurile publice și în mijloacele de transport.

(6) Autoritățile administrației publice locale și persoanele juridice de drept public sau de drept privat trebuie să adapteze, să rezerve și să semnalizeze prin semnul internațional cel puțin 4% din numărul total al locurilor de parcare, dar nu mai puțin de 2 locuri, pentru parcare gratuită a mijloacelor de transport pentru persoane cu dizabilități locomotorii în spațiile de parcare de pe lângă clădirile de utilitate publică, precum și în cele organizate.

(7) Persoanele cu dizabilități locomotorii beneficiază, la cerere, de permis pentru locurile gratuite de parcare gestionate de autoritățile administrației publice locale. Autovehiculul care transportă o persoană cu dizabilități locomotorii posesoare de permis beneficiază de parcare gratuită.

(8) Permisele prevăzute la alin. (7) se eliberează de către autoritățile administrației publice locale.

(9) Normativele de adaptare a mijloacelor de transport și a infrastructurii drumurilor la necesitățile persoanelor cu dizabilități se aprobă de către Guvern.

Articolul 21. Amenajarea încăperilor de locuit pentru a putea fi folosite de către persoanele cu dizabilități

(1) Încăperile de locuit ocupate de persoane cu dizabilități sau de familiile care au în componența lor o persoană cu dizabilități sînt utilizate cu mijloace și dispozitive speciale în conformitate cu recomandările din programul individual de reabilitare și incluziune socială a persoanei cu dizabilități și cu procedurile, criteriile stabilite de autoritățile responsabile.

(2) Utilarea încăperilor de locuit este pusă în sarcina autorităților administrației publice locale, a întreprinderilor, instituțiilor sau organizațiilor în administrarea cărora se află fondul locativ. Utilarea caselor de locuit individuale este pusă în sarcina autorităților administrației publice locale și se face în modul stabilit, cu participarea reprezentanților asociațiilor obștești ale persoanelor cu dizabilități. Autoritățile responsabile elaborează și aprobă proceduri și programe proprii, inclusiv stabilesc criteriile de selectare a beneficiarilor de servicii de utilare a încăperilor/locuințelor pe baza evaluării necesităților, a condițiilor materiale și de trai ale acestora.

(3) Proprietarii de spații hoteliere au obligația să adapteze cel puțin o cameră pentru găzduirea persoanei cu dizabilități care utilizează fotoliul rulant, de asemenea să monteze panouri de afișaj corespunzătoare nevoilor persoanelor cu dizabilități vizuale și auditive.

(4) La achiziția și instalarea ascensoarelor în blocurile locative și în instituțiile publice, autoritățile responsabile și agenții economici vor ține cont de dotarea acestora cu afișaj scris în sistem Braille sau alte moduri alternative de comunicare.

(5) Normativele de adaptare a locuințelor la necesitățile persoanelor cu dizabilități se aprobă de către Guvern.

Articolul 22. Satisfacerea nevoilor locative ale persoanelor cu dizabilități

(1) Asigurarea cu spațiu locativ și îmbunătățirea condițiilor locative ale persoanelor cu dizabilități se face conform legislației în vigoare, iar evidența acestor persoane se asigură de către autoritățile publice locale de la locul de trai al persoanei cu dizabilități.

(2) La întocmirea listelor de evidență a persoanelor cu nevoi locative de către autoritățile publice locale, persoanele cu dizabilități vor fi incluse pe o listă separată.

(3) La repartizarea locuințelor, autoritățile publice locale, întreprinderile, instituțiile sau organizațiile, după caz, vor ține cont de necesitățile persoanelor cu dizabilități, inclusiv apropierea de locul de muncă, de locul de trai al rudelor lor și/sau de sediul instituției de reabilitare, cu respectarea principiului accesibilității sau al adaptării rezonabile.

(4) Persoanelor cu dizabilități, conform indicațiilor medicale și ținând cont de doleanțele acestora, în măsura posibilităților, li se oferă încăperi de locuit la etajele de jos, iar cei care au apartamente la etajele de sus au dreptul să ceară un schimb cu apartamente la etajele inferioare.

(5) Locuințele repartizate persoanelor cu dizabilități trebuie să corespundă cerințelor tehnico-sanitare determinate de starea sănătății lor.

(6) În schimbul spațiului locativ constând dintr-un apartament, persoana cu dizabilități poate solicita autorităților publice locale de la locul de trai atribuirea unui lot de teren pentru construcția unei locuințe individuale.

(7) Realizarea prevederilor prezentului articol este pusă în sarcina autorităților publice locale care elaborează și aprobă proceduri și programe proprii, ce țin inclusiv de construcția locuințelor sociale.

Articolul 23. Asigurarea accesului persoanelor cu dizabilități la obiectivele culturale, turistice și la complexele (sălile) sportive

(1) Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, Agenția Turismului, alte structuri competente ale autorităților publice centrale și locale au obligația să faciliteze accesul persoanelor cu dizabilități la valorile culturale, la obiectivele de patrimoniu, turistice, sportive și la locurile de petrecere a timpului liber.

(2) În vederea asigurării accesului persoanelor cu dizabilități la cultură, sport și turism, autoritățile publice centrale și locale, asociațiile obștești și persoanele juridice de drept public sau de drept privat au obligația să ia următoarele măsuri specifice:

a) să sprijine participarea persoanelor cu dizabilități și a familiilor acestora la manifestările culturale, sportive și turistice;

b) să organizeze, în colaborare sau în parteneriat cu persoane juridice, publice ori private, manifestări și activități culturale, sportive și de petrecere a timpului liber;

c) să asigure condiții pentru practicarea sportului de către persoanele cu dizabilități;

d) să sprijine activitatea organizațiilor sportive ale persoanelor cu dizabilități.

(3) Autoritățile publice locale asigură persoanelor cu dizabilități accesul gratuit sau cu reducere de preț la obiectivele culturale, turistice și la complexele (sălile) sportive.

(4) Asociațiile obștești, instituțiile, organizațiile și persoanele juridice de drept public sau de drept privat care prestează servicii culturale, turistice sau sportive au obligația să asigure accesul gratuit al persoanelor cu dizabilități la aceste servicii în proporție de cel puțin 2% din numărul total de locuri.

Articolul 24. Participarea întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor la realizarea politicii de stat de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități

Întreprinderile, instituțiile, organizațiile și persoanele juridice de drept public sau de drept privat alocă mijloace pentru finanțarea construcțiilor, pentru procurarea utilajului necesar obiectivelor social-culturale și complexelor (sălilor) sportive, pentru întreținerea acestora, pentru producerea de mărfuri și prestarea de servicii, pentru

procurarea mijloacelor de transport în vederea satisfacerii nevoilor persoanelor cu dizabilități.

Articolul 25. Accesul la informare

(1) Statul recunoaște și promovează limbajul mimico-gestual și alte moduri alternative de comunicare în calitate de mijloace de comunicare între persoane.

(2) Statul, prin intermediul Ministerului Economiei și Infrastructurii și al altor autorități publice competente, promovează accesul persoanelor cu dizabilități la informație și la mijloacele de informare în masă, precum și la tehnologia informației și la comunicațiile electronice.

(3) Statul, prin intermediul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării, al altor autorități publice centrale și locale competente și al agenților economici, asigură, în conformitate cu legislația în vigoare, editarea, prin sisteme alternative de comunicare (în sistem Braille, în variantă sonoră, în limbaj simplu și ușor de înțeles etc.) a literaturii artistice, a manualelor școlare, a altor materiale didactice și mijloace de instruire.

(4) Autoritățile publice și instituțiile publice au obligația să-și facă accesibile paginile web pentru persoanele cu dizabilități în conformitate cu liniile directoare internaționale în materie de accesibilitate.

(5) La achiziția de echipamente și softuri, instituțiile publice vor avea în vedere respectarea criteriului de accesibilitate.

(6) Agenții economici care prestează servicii de comunicare și informare oferă persoanelor cu dizabilități reduceri la achitarea serviciilor respective.

(7) Autoritățile publice coordonează cu Asociația Surzilor din Republica Moldova și angajează cu contract, în caz de necesitate, un interpret mimico-gestual care va asigura comunicarea între autorități și persoanele cu deficiențe de auz.

(8) Normativele de adaptare a sistemelor informaționale și de comunicații la necesitățile persoanelor cu dizabilități, precum și cele de utilizare a modurilor alternative de comunicare (sistemul Braille, varianta sonoră, limbajul mimico-gestual etc.) în cadrul acestor sisteme, se aprobă de către Guvern.

Articolul 26. Răspunderea pentru neîndeplinirea obligațiilor privind asigurarea accesibilității

Persoanele cu funcții de răspundere, întreprinderile, instituțiile și organizațiile indiferent de forma de proprietate, care nu îndeplinesc prevederile prezentei legi în ceea ce privește eliminarea barierelor existente și amenajarea adecvată, conform normativelor în vigoare, a clădirilor, instalațiilor și încăperilor, inclusiv a celor de locuit,

a mijloacelor de transport în comun, a mijloacelor de informare și de telecomunicații, a obiectivelor culturale, turistice, a complexelor (sălilor) sportive și a altor obiecte ale infrastructurii sociale pentru a asigura accesul la ele și utilizarea lor de către persoanele cu dizabilități poartă răspundere în conformitate cu Codul contravențional.

Capitolul IV. EDUCAREA, INSTRUIREA ȘI PREGĂTIREA PROFESIONALĂ A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

Articolul 27. Asigurarea condițiilor necesare pentru educarea, instruirea și pregătirea profesională a persoanelor cu dizabilități

(1) Persoanele cu dizabilități au acces liber la sistemul educațional de toate nivelele în condiții de egalitate cu ceilalți cetățeni.

(2) Dreptul la educație nu poate fi îngrădit pe motivul dificultăților de învățare sau al altor dificultăți cauzate de anumite dizabilități.

(3) Statul, prin intermediul autorităților și instituțiilor responsabile, garantează persoanelor cu dizabilități condițiile necesare pentru educație, instruire, pregătirea profesională, formarea vocațională și formarea continuă, pe tot parcursul vieții, fără discriminare și în condiții de egalitate cu ceilalți cetățeni.

(4) Statul, prin intermediul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării și altor autorități publice centrale și locale competente, asigură accesul persoanelor cu dizabilități la educația preșcolară, școlară și extrașcolară pentru a obține studii medii generale, studii medii de specialitate și studii superioare adaptate necesităților individuale, în conformitate cu programul individual de reabilitare și incluziune socială.

(5) Statul, prin intermediul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării și altor autorități publice centrale și locale competente, întreprinde măsuri adecvate pentru angajarea de profesori, inclusiv profesori cu dizabilități, calificați în limbajul mimico-gestual și/sau în sistemul Braille, în alte moduri alternative de comunicare, și pentru formarea profesioniștilor în domeniul instruirii persoanelor cu dizabilități și a personalului care lucrează cu aceste persoane la toate nivelele educaționale.

(6) Autoritățile publice responsabile și instituțiile de învățământ asigură:

a) adaptarea rezonabilă a condițiilor de învățare la nevoile individuale ale persoanelor cu dizabilități;

b) facilitarea învățării modurilor alternative de comunicare, a caracterelor Braille, a sistemelor alternative de scriere, de orientare, a aptitudinilor motrice, precum și facilitarea sprijinului reciproc și îndrumării reciproce între persoanele cu aceleași probleme;

c) facilitarea învățării limbajului mimico-gestual și promovarea identității lingvistice a persoanelor cu deficiențe de auz;

d) educația persoanelor, și mai ales a copiilor, cu deficiențe de vedere, de auz sau cu surdocecitate prin cele mai adecvate și individualizate programe și limbaje, căi și modalități, precum și în medii care să le favorizeze o maximă dezvoltare școlară și socială;

e) condiții pentru dezvoltarea și promovarea unui sistem de învățământ incluziv;

f) crearea în instituțiile de învățământ de toate nivelele a serviciilor de suport pentru persoanele cu dizabilități și/sau dotarea acestor instituții cu echipamentul necesar pentru susținerea și favorizarea educației incluzive a persoanelor cu dizabilități.

(7) Ministerul Educației, Culturii și Cercetării și instituțiile de învățământ, împreună cu reprezentanții asociațiilor obștești ale persoanelor cu dizabilități, stabilesc, anual, facilități pentru instruirea persoanelor cu dizabilități.

Articolul 28. Asigurarea educației preșcolare a copiilor cu dizabilități

(1) În scopul oferirii unor posibilități reale de educație a copiilor cu dizabilități de vârstă preșcolară și acordării ajutorului necesar vizînd reabilitarea lor, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării și autoritățile administrației publice locale creează în instituțiile preșcolare condiții favorabile pentru aflarea în ele a acestor copii.

(2) În cazul copiilor cu dizabilități severe a căror stare de sănătate exclude aflarea în instituțiile preșcolare, procesul educațional este asigurat, la cererea părinților, de către autoritățile administrației publice locale prin forme alternative de educație sau prin diverse servicii sociale comunitare și specializate sau, după caz, aceștia sînt referiți către serviciile cu specializare înaltă.

Articolul 29. Accesul la studiile generale (gimnaziale, liceale), studiile medii de specialitate și studiile superioare

(1) Persoanele cu dizabilități urmează studiile generale, studiile medii de specialitate și studiile superioare în instituții de învățământ în modul stabilit de Guvern.

(2) În vederea asigurării accesului copiilor cu dizabilități la serviciile educaționale, aceștia sînt asigurați, în caz de necesitate, cu cadre didactice de sprijin/asistenți personali/alte servicii de suport și/sau cu adaptare rezonabilă.

(3) Pentru copiii cu dizabilități aflați la tratament sau recuperare în instituții medico-sanitare sau balneosanatoriale o perioadă mai lungă sînt create condiții pentru continuarea studiilor în cadrul acestor instituții.

(4) În cazul în care persoanele cu dizabilități susțin examenele de admitere și se află pe aceleași poziții cu ceilalți candidați (note, numărul de puncte etc.), acestea sînt admise în instituțiile de învățămînt cu prioritate.

(5) Din numărul total de locuri prevăzute de instituțiile de învățămînt în planul de înmatriculare cu finanțare bugetară (la fiecare specialitate/domeniu de formare profesională, formă de învățămînt și nivel educațional), 15 la sută vor fi atribuite abiturienților cu dizabilități, iar în cazul în care nu există cereri din partea acestora sau numărul lor este sub cota indicată, locurile rămase vor fi completate pe baza principiului general.

(6) Persoanele cu dizabilități, inclusiv copiii, beneficiază de burse sociale în condițiile legislației în vigoare.

(7) Statul garantează plasarea în câmpul muncii a tinerilor specialiști cu dizabilități care au absolvit instituții de învățămînt superior și mediu de specialitate cu finanțare bugetară.

Articolul 30. Educarea și instruirea copiilor cu dizabilități la domiciliu

În cazul în care nu este posibilă educarea și instruirea copiilor cu dizabilități în instituții de învățămînt, la recomandarea medicilor de profil/serviciilor medicale și cu acordul părinților, educația și instruirea se desfășoară la domiciliu, conform unui plan de învățămînt pentru instruirea individuală la domiciliu.

Articolul 31. Educarea extrașcolară a copiilor cu dizabilități

Pentru dezvoltarea multilaterală a copiilor cu dizabilități, pentru educarea la ei a spiritului civic activ, a interesului față de muncă, pentru familiarizarea lor cu realizările științei, tehnicii, artei și sportului, autoritățile administrației publice locale și asociațiile obștești organizează pentru acești copii activități extrașcolare și extracurriculare.

Articolul 32. Pregătirea profesională, ridicarea nivelului profesional și instruirea persoanelor cu dizabilități

(1) Pregătirea profesională și ridicarea nivelului profesional al persoanelor cu dizabilități se face în instituții de învățămînt, în întreprinderi specializate, în întreprinderi sociale de inserție și la locurile de muncă protejate, conform programului individual de reabilitare și incluziune socială.

(2) Pregătirea profesională, ridicarea nivelului profesional și instruirea persoanelor cu dizabilități se realizează sub diferite forme, inclusiv învățămînt de zi, învățămînt seral, învățămînt cu frecvență redusă, învățămînt la distanță, învățare individuală, învățare în cadrul grupurilor, în clase speciale și conform planurilor de învățămînt individuale,

inclusiv instruirea la domiciliu sau în cadrul programelor de educație nonformală.

(3) Statul, prin intermediul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării, altor autorități publice centrale și locale competente, garantează asigurarea persoanelor cu dizabilități cu material didactic și instructiv, inclusiv cu material pentru nevăzători (în sistem Braille), pentru slabvăzători (cu litere pronunțate), literatură în variantă sonoră, inclusiv cu sisteme auditive pentru învățarea în grup, asigurarea transpunerii în limbaj mimico-gestual pentru persoanele cu deficiențe de auz, în perioada pregătirii profesionale (inclusiv în perioada orientării, formării și reabilitării profesionale), a educației, instruirii și perfecționării, conform legislației.

(4) Ministerul Educației, Culturii și Cercetării elaborează și aprobă programe-cadru individuale de educare și instruire a persoanelor cu dizabilități.

(5) Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, împreună cu școlile de conducători auto, elaborează curricula și programul de instruire adaptat și organizează instruirea teoretico-practică a candidaților la obținerea permisului de conducere a unui autovehicul din rândul persoanelor cu dizabilități de diferite categorii, inclusiv a celor cu dizabilități locomotorii (ghidare manuală).

Capitolul V. INTEGRAREA ÎN CÂMPUL MUNCII A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

Articolul 33. Dreptul la muncă al persoanelor cu dizabilități

(1) Dreptul la muncă al persoanelor cu dizabilități este garantat.

(2) Persoanele cu dizabilități se bucură de toate drepturile stabilite în Codul muncii și în celelalte acte normative din domeniu. Nimeni nu poate limita dreptul la muncă al persoanelor cu dizabilități decât în baza prevederilor legislației în vigoare.

(3) Se interzice discriminarea pe criterii de dizabilitate referitor la toate aspectele și formele de încadrare în muncă, inclusiv la condițiile de recrutare, plasare, angajare și desfășurare a activității de muncă, la avansarea în carieră, la condițiile de sănătate și securitate la locul de muncă.

(4) În vederea realizării dreptului la muncă, persoanelor cu dizabilități li se oferă posibilitatea de a activa în cadrul oricărei întreprinderi, instituții, organizații, inclusiv în cadrul întreprinderilor specializate, secțiilor și sectoarelor specializate, dacă sînt întrunite condițiile stabilite de lege.

(5) Nu se admite concedierea persoanei care urmează cursuri de reabilitare medicală, profesională ori socială în instituțiile corespunzătoare, indiferent de perioada de aflare în aceste instituții.

(6) Persoanele cu dizabilități au acces liber la informațiile privind ofertele de pe piața muncii și au șanse egale în ocuparea locurilor de muncă.

(7) Pentru a asigura integrarea în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități, angajatorii întreprind următoarele măsuri specifice:

a) adaptarea rezonabilă la locul de muncă;

b) proiectarea și adaptarea locurilor de muncă astfel încât acestea să devină accesibile persoanelor cu dizabilități;

c) furnizarea de noi tehnologii și dispozitive de asistență, de instrumente și echipamente care să permită persoanelor cu dizabilități obținerea și menținerea locului de muncă;

d) furnizarea de instruiți și a sprijinului adecvat pentru aceste persoane.

(8) Autoritățile publice centrale și locale responsabile vor acorda angajatorilor suportul necesar pentru realizarea măsurilor prevăzute la alin. (7) în limitele competențelor lor funcționale.

Articolul 34. Plasarea în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități

(1) Plasarea în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități se realizează fără discriminare, respectând prevederile legislației în vigoare.

(2) Persoanele cu dizabilități se încadrează în muncă conform pregătirii lor profesionale și a capacității lor de muncă, atestate prin certificatul de încadrare în grad de dizabilitate și conform recomandărilor conținute în programul individual de reabilitare și incluziune socială, emis de Consiliu sau structurile sale teritoriale. Recomandările Consiliului nu îngrădesc dreptul persoanei cu dizabilități de a obține statutul de șomer și de a beneficia de măsuri de ocupare a forței de muncă, indiferent de capacitatea de muncă păstrată, determinată de către Consiliu sau structurile sale teritoriale.

(3) Angajarea persoanei cu dizabilități în muncă se realizează în următoarele forme:

a) la întreprinderi, instituții și organizații în condiții obișnuite;

b) la domiciliu;

c) la întreprinderi specializate;

d) la întreprinderile sociale de inserție.

(4) Angajatorii, indiferent de forma de organizare juridică, care conform schemei de încadrare a personalului au 20 de angajați și mai mult, creează sau rezervează locuri

de muncă și angajează în muncă persoane cu dizabilități într-un procent de cel puțin 5 la sută din numărul total de salariați. Totodată, angajatorii asigură evidența cererilor (a documentelor anexate la acestea) ale persoanelor cu dizabilități care s-au adresat pentru a fi angajate în muncă într-un registru separat de strictă evidență, care va conține înscrisuri privind deciziile de angajare sau refuz, cauzele refuzului, contestațiile etc.

(5) Angajatorii informează obligatoriu agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă despre:

a) locurile de muncă create și/sau rezervate pentru angajarea persoanelor cu dizabilități, în termen de 5 zile de la data la care au fost create/rezervate;

b) ocuparea de către persoanele cu dizabilități a locurilor de muncă care au fost create/rezervate, în termen de 3 zile de la data la care au fost ocupate.

(6) Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, împreună cu autoritățile publice centrale și locale responsabile și cu participarea asociațiilor obștești ale persoanelor cu dizabilități, a sindicatelor și patronatelor, va elabora anual programe de plasare în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități.

(7) Angajatorii care încalcă prevederile alin. (4) și (5) pe parcursul unui an financiar sînt sancționați în conformitate cu Codul contravențional.

Articolul 35. Munca la domiciliu

(1) Persoanele cu dizabilități pot practica munca la domiciliu.

(2) Persoanele cu dizabilități angajate la domiciliu beneficiază din partea angajatorului de transportul la și de la domiciliu al materiilor prime și materialelor necesare în activitate și al produselor finite, precum și de adaptare rezonabilă, după caz.

(3) Autoritățile administrației publice locale acordă facilități persoanelor cu dizabilități în practicarea muncii la domiciliu, precum și în deschiderea unor întreprinderi individuale.

Articolul 36. Întreprinderile specializate

(1) Societățile și asociațiile obștești ale persoanelor cu dizabilități creează întreprinderi specializate și/sau întreprinderi sociale de inserție care angajează în muncă persoane cu dizabilități.

(2) Statul subvenționează parțial procurarea utilajului și a materiei prime, crearea locurilor de muncă, de asemenea compensează parțial contribuțiile de asigurări sociale de stat achitate de către întreprinderile specializate ale Societății Invalizilor din

Republica Moldova, Societății Orbilor din Republica Moldova și Asociației Surzilor din Republica Moldova, precum și de către întreprinderile sociale de inserție al căror capital social este deținut în proporție de 100% de societățile și asociațiile obștești ale persoanelor cu dizabilități, create pentru realizarea scopurilor statutare proprii, în cadrul cărora 50% și mai mult din numărul total al lucrătorilor angajați sînt persoane cu dizabilități. Mijloacele financiare respective sînt aprobate anual prin legea bugetului de stat.

(21) Statul subvenționează parțial Centrul Național de Informare și Reabilitare al Asociației Obștești „Asociația Nevăzătorilor din Moldova” și Asociația Obștească „Casa Republicană de Cultură a Surzilor din Moldova” în vederea facilitării accesului persoanelor cu dizabilități la obiectivele și manifestările culturale.

(3) Întreprinderile specializate și întreprinderile sociale de inserție prevăzute la alin. (2) se scutesc de impozite și taxe conform legislației în vigoare.

(4) Întreprinderile specializate ale asociațiilor obștești ale persoanelor cu dizabilități și întreprinderile sociale de inserție prevăzute la alin. (2), în colaborare cu agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă, întreprind, după caz, măsuri pentru identificarea și plasarea angajaților acestor întreprinderi în condiții de muncă obișnuite, conform legislației.

Articolul 37. Obligațiile angajatorilor privind plasarea în câmpul muncii a persoanelor care și-au pierdut capacitatea de muncă

(1) Conform recomandărilor Consiliului sau structurilor sale teritoriale, persoana cu dizabilități este plasată în câmpul muncii la angajatorul în a cărui întreprindere/instituție aceasta și-a pierdut parțial capacitatea de muncă.

(2) Angajatorul este obligat să repartizeze locurile de muncă disponibile ori să creeze locuri de muncă noi pentru a plasa în câmpul muncii persoanele care și-au pierdut parțial capacitatea de muncă în urma unui accident de muncă la angajatorul respectiv sau care au contractat o boală profesională în urma căreia au fost recunoscute drept persoane cu dizabilități.

(3) În cazul în care lipsesc condițiile pentru continuarea activității de muncă a persoanelor care și-au pierdut parțial capacitatea de muncă la același angajator, plasarea lor în câmpul muncii se realizează prin intermediul agențiilor teritoriale pentru ocuparea forței de muncă și asociațiilor obștești ale persoanelor cu dizabilități.

(4) Angajatorii care încalcă prevederile alin. (1) și (2) sînt sancționați în conformitate cu Codul contravențional.

(5) Salariaților cărora li s-a evaluat procentul capacității de muncă păstrată ca urmare a unui accident de muncă sau a unei boli profesionale li se plătește, din contul întreprinderii/instituției care poartă vina, despăgubiri și indemnizații unice în conformitate cu legislația în vigoare.

Articolul 38. Durata timpului de muncă și normele de producție pentru persoanele cu dizabilități

(1) Pentru persoanele cu dizabilități severe și accentuate, în cazul în care ele nu beneficiază de facilități mai mari, se stabilește o durată redusă a timpului de muncă, de 30 de ore pe săptămână, cuantumul retribuirii muncii fiind egal cu cel stabilit pentru salariații cu durata normală a timpului de muncă.

(2) Munca suplimentară, munca în zilele de repaus săptămânal și munca pe timp de noapte prestate de către persoanele cu dizabilități severe și accentuate se permit doar cu consimțământul persoanelor în cauză, dacă aceste munci nu le sînt contraindicate de medici.

(3) Angajatorii, de comun acord cu comitetele sindicale, au dreptul de a reduce normele de muncă pentru persoanele cu dizabilități.

Articolul 39. Concediile persoanelor cu dizabilități

(1) Pentru persoanele cu dizabilități severe angajate în muncă, în cazul în care acestea nu beneficiază de facilități mai mari, se stabilește un concediu anual cu o durată de 40 de zile calendaristice, iar pentru persoanele cu dizabilități accentuate – un concediu anual cu o durată de 32 de zile calendaristice.

(2) La solicitarea persoanei cu dizabilități, angajatorul îi poate acorda un concediu suplimentar fără plată cu o durată de pînă la 60 de zile calendaristice.

Articolul 40. Orientarea, formarea și reabilitarea profesională a persoanelor cu dizabilități

(1) Persoanele cu dizabilități în vîrstă aptă de muncă, care doresc să se integreze sau să se reintegreze în cîmpul muncii au acces la orientarea, formarea și reabilitarea profesională, indiferent de tipul și gradul de dizabilitate.

(2) Persoanele cu dizabilități participă activ la procesul de evaluare a procentului capacității de muncă și la procesul de orientare, formare și reabilitare profesională, au acces la informare și la alegerea activității potrivit dorințelor și aptitudinilor proprii.

(3) Serviciile de orientare și formare profesională sînt oferite de organul teritorial pentru ocuparea forței de muncă conform programului individual de reabilitare și incluziune socială a persoanei cu dizabilități.

(4) Beneficiază de orientare și formare profesională persoana cu dizabilități care este școlarizată și are vârsta corespunzătoare pentru integrarea profesională, persoana care nu are un loc de muncă, cea care nu are experiență profesională sau cea care, deși încadrată în muncă, i se recomandă recalificarea profesională în conformitate cu programul individual de reabilitare și incluziune socială, după caz.

(5) Serviciile de reabilitare profesională sînt oferite de Centrul Republican Experimental de Protezare, Ortopedie și Reabilitare și de instituțiile și centrele de reabilitare specializate, în conformitate cu recomandările conținute în programul individual de reabilitare și incluziune socială.

(6) Beneficiază de reabilitare profesională persoana angajată în muncă sau, după caz, persoana căreia i s-a propus un loc de muncă însă, din cauza stării de sănătate în interacțiune cu diverse obstacole, nu-și poate desfășura activitatea de muncă conform calificării și necesită restabilirea, recuperarea sau compensarea funcțiilor dereglate ale organismului și a capacității de muncă.

(7) Persoana cu dizabilități sau, după caz, familia acesteia este principalul factor de decizie privind orientarea, formarea și reabilitarea profesională.

(8) Mijloacele financiare necesare pentru orientarea, formarea și reabilitarea profesională a persoanelor cu dizabilități se alocă din bugetul de stat, prin intermediul instituțiilor responsabile, în modul stabilit de legislația în vigoare.

(9) În vederea asigurării procesului de evaluare a procentului capacității de muncă, cît și a procesului de orientare, formare și reabilitare profesională a persoanelor cu dizabilități, autoritățile publice responsabile au obligația să ia următoarele măsuri specifice:

a) să realizeze și/sau să diversifice programele privind orientarea, formarea și reabilitarea profesională a persoanelor cu dizabilități;

b) să coreleze orientarea, formarea și reabilitarea profesională a persoanelor cu dizabilități cu cerințele pieței muncii;

c) să creeze condiții pentru accesul persoanelor cu dizabilități la evaluarea procentului capacității lor de muncă, cît și la orientarea, formarea și reabilitarea lor profesională în orice meserie, în funcție de abilitățile personale.

Capitolul VI. SĂNĂTATEA, RECUPERAREA MEDICALĂ ȘI SOCIALĂ A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

Articolul 41. Prevenirea dizabilității

(1) În scopul prevenirii apariției dizabilității în rândul populației, instituțiile medico-sanitare, autoritățile publice centrale și locale, persoanele juridice de drept public sau de drept privat, antreprenorii individuali care folosesc munca salariată, alte structuri implicate sînt obligate să ia măsuri medicale și sociale orientate spre:

- a) diagnosticarea, tratamentul, reabilitarea și profilaxia primară a maladiilor;
- b) menținerea și ocrotirea sănătății populației;
- c) crearea și menținerea unor condiții igienice favorabile pentru viață și muncă;
- d) salubritatea mediului înconjurător;
- e) propagarea odihnei active și a culturii fizice în masă;
- f) alimentația rațională și educația sanitară a populației.

(2) Statul, prin autoritățile competente ale administrației publice centrale și locale, este obligat să asigure informarea accesibilă și gratuită a publicului despre serviciile medico-sociale oferite în vederea reducerii la minimum și a prevenirii apariției dizabilității în rândul copiilor, adulților și al persoanelor în etate.

Articolul 42. Dreptul la ocrotirea sănătății

(1) Statul garantează dreptul persoanelor cu dizabilități la o atitudine respectuoasă și umană din partea prestatorilor de servicii din domeniul sănătății, fără nicio discriminare pe criterii de dizabilitate.

(2) Persoanele cu dizabilități se bucură de toate drepturile și își asumă toate responsabilitățile prevăzute prin actele normative din domeniul ocrotirii sănătății.

(3) Persoanele cu dizabilități au dreptul la:

- a) asistență medicală oportună și calitativă în cadrul sistemului asigurărilor obligatorii de asistență medicală;
- b) alegerea prestatorului de servicii medicale primare și a medicului de familie;
- c) tratament și îngrijire medicală individuală;
- d) asistență medicală pe întreg teritoriul republicii, în comunitate (la locul de trai) și în instituțiile medico-sanitare specializate în cazul în care, conform indicațiilor medicale, asistența medicală ambulatorie este inefficientă sau indisponibilă;
- e) servicii medicale în volumul și calitatea prevăzute de Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală;

f) asistență medicală, în cazul în care sînt cetățeni ai Republicii Moldova aflați peste hotarele țării, în conformitate cu tratatele și acordurile internaționale la care Republica Moldova este parte.

(4) Se interzice discriminarea persoanelor cu dizabilități în ce privește asistența medicală, asigurarea medicală (obligatorie și facultativă), asigurarea de viață, examenul medical complex anual, măsurile de profilaxie, educația sanitară și obținerea informațiilor cu caracter personal despre starea sănătății.

(5) În cadrul asistenței medicale, persoanele cu dizabilități beneficiază, de asemenea, de vizite la domiciliu, avînd drept scop satisfacerea deplină a tuturor necesităților socio-medicale ale acestora, necesități determinate de tipul și gradul de dizabilitate, în conformitate cu legislația în vigoare.

(6) În cadrul asigurării obligatorii de asistență medicală, Guvernul are calitatea de asigurat pentru persoanele încadrate în grad de dizabilitate, precum și pentru unele categorii de îngrijitori, în conformitate cu legislația în vigoare.

(7) Persoanele cu dizabilități sînt implicate în procesul de luare a deciziilor cu privire la starea sănătății personale în toate cazurile, cu excepția cazurilor în care există o amenințare gravă pentru sănătatea sau viața lor.

(8) Persoanele cu dizabilități își oferă consimțămîntul privind intervenția medicală în mod personal, perfectînd acordul informat sau refuzul benevol în conformitate cu legislația în vigoare.

(9) Instituțiile medico-sanitare publice efectuează anual examenul medical complex al persoanelor cu dizabilități conform prevederilor Programului unic al asigurării obligatorii de asistență medicală.

(10) În cazul persoanelor imobilizate la pat, examenul medical al medicului de familie, examenele medicilor specialiști și investigațiile posibile se efectuează la domiciliul persoanei.

(11) În timpul examenului medical și al tratamentului, persoana cu dizabilități are dreptul să solicite informații despre procedurile medicale ce i se aplică, despre riscul potențial pe care îl comportă și eficacitatea lor terapeutică, despre metodele de alternativă, de asemenea despre diagnosticul, pronosticul și evoluția tratamentului și despre recomandările profilactice în format accesibil.

(12) La acordarea asistenței medicale femeilor cu dizabilități sînt luate în considerare necesitățile speciale ale acestora, inclusiv tratamentul ginecologic și consilierea privind planificarea familială și sănătatea reproductivă.

(13) Suplimentar față de serviciile prevăzute în cadrul Programului unic al asigurării obligatorii de asistență medicală, autoritățile administrației publice locale vor oferi persoanelor cu dizabilități și alte servicii de sănătate, inclusiv de protezare dentară gratuită sau cu reducere de preț, în limita mijloacelor financiare disponibile.

Articolul 43. Reabilitarea medicală și socială a persoanelor cu dizabilități

(1) Autoritățile publice centrale și locale organizează și contribuie la formarea și dezvoltarea sistemului de reabilitare medicală și socială a persoanelor cu dizabilități pentru a le ajuta să atingă și să mențină un nivel optim de activitate fizică, intelectuală, psihică și/sau socială, oferindu-le concomitent mijloace pentru schimbarea modului de viață și obținerea unei independențe mai mari.

(2) Instituțiile medico-sanitare specializate asigură persoanele cu dizabilități cu articole și echipamente specializate de reabilitare (proteze oculare, proteze auditive, mijloace tiflotehnice, mijloace optice etc.) în conformitate cu legislația în vigoare.

(3) Persoanele cu dizabilități au dreptul la reabilitare balneosanatorială gratuită sau cu plată parțială, dacă aceasta este prevăzut în programul individual de reabilitare și incluziune socială, și se face conform regulamentului aprobat de Guvern.

(4) Persoanele cu maladii incurabile în stadii avansate sau terminale au dreptul la servicii de îngrijire paliativă, care prevăd satisfacerea nevoilor fizice, psihice, emoționale și spirituale ale bolnavilor și familiilor acestora.

(5) Orice persoană cu dizabilități are dreptul la reducerea suferinței și atenuarea durerii prin toate metodele și mijloacele legale disponibile, determinate de nivelul actual al științei medicale și de posibilitățile reale ale prestatorului de servicii medicale.

(6) Persoanele cu dizabilități au dreptul să beneficieze, în caz de necesitate, de servicii de îngrijire medicală la domiciliu, prestate în modul stabilit de legislația în vigoare.

(7) Mijloacele financiare necesare pentru realizarea prevederilor prezentului articol se alocă din contul și în limita mijloacelor prevăzute în bugetele autorităților publice centrale și locale.

Articolul 44. Intervenția timpurie

(1) Serviciile de intervenție timpurie sînt servicii medico-sociale oferite copiilor în vederea dezvoltării fizice, inclusiv a vederii și auzului, dezvoltării cognitive, dezvoltării comunicării, dezvoltării sociale, dezvoltării psiho-emoționale și a celei adaptive.

(2) Serviciile de intervenție timpurie sînt oferite de instituțiile medico-sanitare și de organizațiile specializate în domeniul prestării serviciilor medico-sociale, indiferent de

tipul de proprietate și forma juridică de organizare, care activează în conformitate cu legislația.

(3) Serviciile de intervenție timpurie se realizează de către un personal calificat, în volum maximal adaptat nevoilor copilului, într-un mediu familial și comunitar firesc.

(4) Finanțarea serviciilor de intervenție timpurie se asigură din mijloacele fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală sau, după caz, din granturi, donații și alte surse conform legislației în vigoare.

(5) Regulamentul-cadru de activitate și standardele minime de calitate ale serviciilor de intervenție timpurie se aprobă de către Guvern.

Articolul 45. Programul individual de reabilitare și incluziune socială a persoanei cu dizabilități

(1) Reabilitarea și incluziunea socială a persoanei cu dizabilități se realizează în corespundere cu recomandările generale din programul individual de reabilitare și incluziune socială întocmit de Consiliu sau structurile sale teritoriale, precum și în baza activităților și serviciilor specifice elaborate și oferite de autoritățile responsabile din domeniile medical, social, educațional și profesional de la locul de trai al persoanei.

(2) În programul individual de reabilitare și incluziune socială elaborat pentru persoana cu dizabilități sînt stabilite recomandări generale privind activitățile și serviciile din domeniile medical, social, educațional și profesional de care persoana are nevoie în procesul de incluziune socială.

(3) Autoritățile responsabile din domeniile medical, social, educațional și profesional de la locul de trai al persoanei cu dizabilități, în baza recomandărilor generale din programul individual de reabilitare și incluziune socială, elaborează și execută activitățile și serviciile specifice pentru persoana în cauză.

(4) Programul individual de reabilitare și incluziune socială, precum și activitățile și serviciile menționate la alin. (3) sînt executorii pentru persoanele cu dizabilități, pentru organele de stat corespunzătoare, de asemenea pentru întreprinderi, instituții, organizații și agenții economici indiferent de forma de proprietate.

Capitolul VII. PROTECȚIA SOCIALĂ A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

Articolul 46. Asigurarea socială a persoanelor cu dizabilități

(1) Persoanele cu dizabilități au dreptul la prestații de asigurări sociale în conformitate cu prevederile legislației în vigoare.

(2) Dacă nu întrunesc condițiile pentru acordarea prestațiilor de asigurări sociale, persoanele cu dizabilități beneficiază de prestații de asistență socială în conformitate cu prevederile legislației în vigoare.

(3) Evidența persoanelor cu dizabilități beneficiari de prestații de asigurări sociale se efectuează de către Casa Națională de Asigurări Sociale și structurile sale teritoriale.

Articolul 47. Asistența socială a persoanelor cu dizabilități

(1) Persoanele cu dizabilități au dreptul la asistență socială în conformitate cu prevederile legislației în vigoare.

(2) Asistența socială se asigură sub formă de prestații sociale și servicii sociale.

Articolul 48. Prestații de asistență socială oferite persoanelor cu dizabilități

(1) Persoanele cu dizabilități au dreptul la indemnizații, alocații, compensații, ajutoare sociale și la alte tipuri de prestații de asistență socială, în scopul minimalizării efectelor sau înlăturării consecințelor riscurilor sociale.

(2) Finanțarea prestațiilor de asistență socială se realizează din bugetul de stat și din bugetele locale conform legislației în vigoare.

(3) Evidența persoanelor cu dizabilități beneficiari de prestații de asistență socială se efectuează de către autoritățile administrației publice locale, în cazul prestațiilor achitate din bugetele locale, sau de către Casa Națională de Asigurări Sociale și structurile teritoriale ale acesteia ori de către agențiile teritoriale de asistență socială și structurile teritoriale de asistență socială, în cazul prestațiilor achitate din bugetul de stat.

(4) Modul de acordare a prestațiilor de asistență socială se stabilește prin acte normative speciale.

Articolul 49. Compensația pentru serviciile de transport

(1) Compensația pentru călătoriile în transportul în comun urban, suburban și interurban (cu excepția taximetrelor) și compensația anuală pentru cheltuielile legate de serviciile de transport formează compensația pentru serviciile de transport.

(2) Compensația pentru serviciile de transport se acordă persoanelor cu dizabilități locomotorii, persoanelor cu dizabilități severe și accentuate, copiilor cu dizabilități, precum și persoanelor care însoțesc persoane cu dizabilități severe sau copii cu dizabilități, cel puțin o dată în trimestru, la locul de reședință, din bugetul de stat, prin intermediul agențiilor teritoriale de asistență socială și prin transferuri cu destinație specială către bugetele municipiului Chișinău și ale unității teritoriale autonome

Găgăuzia. În municipiul Chișinău și unitatea teritorială autonomă Găgăuzia, acordarea compensațiilor prevăzute în prezentul alineat se realizează de către structurile responsabile de asistența socială și protecția drepturilor copilului.

(3) Persoanele cu dizabilități ale aparatului locomotor pot alege, la cerere, în schimbul compensației prevăzute la alin. (2), dreptul de a importa, o dată la 5 ani, cu scutire de drepturi de import, un mijloc de transport destinat transportării lor, clasificat la poziția tarifară 8703 (cu capacitatea cilindrică a motorului de pînă la 2500 cm³ inclusiv), indiferent de termenul de exploatare, conform prevederilor Codului vamal, ale Codului fiscal și ale Legii nr. 1380/1997 cu privire la tariful vamal.

Se permite conducerea mijloacelor de transport introduse în condițiile menționate la art.124 alin.(14) lit. a) din Codul fiscal, art.28 lit. z) prima liniuță din Legea nr. 1380/1997 cu privire la tariful vamal și art.20 alin.(41) lit.a) din Codul vamal doar de către persoanele cu dizabilități ale aparatului locomotor sau de către persoanele abilitate cu atribuții de însoțire/îngrijire a acestora, în condițiile stabilite de Guvern. Conducerea mijloacelor de transport destinate transportării persoanelor cu dizabilități de către alte persoane decît cele menționate mai sus și fără respectarea condițiilor stabilite de Guvern, pe perioada aflării acestora în posesia și folosința persoanelor cu dizabilități ale aparatului locomotor, se sancționează conform legislației în vigoare.

(4) Modul de acordare și mărimile compensației, care diferă în funcție de categoria beneficiarilor, se stabilesc de către Guvern.

Articolul 50. Facilități oferite persoanelor cu dizabilități

(1) Persoanele cu dizabilități beneficiază de diverse facilități sub formă de scutiri și reduceri în conformitate cu prevederile legislației în vigoare.

(2) Facilitățile vizează în special domeniile: prestări de servicii, procurare de bunuri, perfectare de acte și achitarea diverselor contribuții (taxe, impozite).

(3) Modul de oferire a facilităților este stabilit prin acte normative speciale.

Articolul 51. Asigurarea persoanelor cu dizabilități cu mijloace ajutătoare tehnice

Persoanele cu dizabilități au dreptul de a fi asigurați gratuit sau cu plată parțială cu mijloace ajutătoare tehnice, în baza prescripțiilor medicale, acestea fiind furnizate de către Centrul Republican Experimental Protezare, Ortopedie și Reabilitare și de alte instituții specializate în modul stabilit de Guvern.

Articolul 52. Serviciile sociale

(1) În vederea reabilitării și incluziunii sociale, persoanele cu dizabilități beneficiază de servicii sociale primare, specializate și cu specializare înaltă, în conformitate cu prevederile legislației în vigoare.

(2) Tipul serviciului social de care urmează să beneficieze persoana cu dizabilități este determinat de recomandările ce se conțin în programul individual de reabilitare și incluziune socială al acesteia și se bazează pe evaluarea inițială și/sau complexă a persoanei/familiei, realizată de către asistentul social angajat de agenția teritorială de asistență socială și structura responsabilă de asistența socială și protecția drepturilor copilului din municipiul Chișinău și din unitatea teritorială autonomă Găgăuzia pentru a activa în cadrul primăriei și de către echipa multidisciplinară, și adaptat la necesitățile persoanei în cauză.

(3) La prestarea serviciilor sociale adresate persoanelor cu dizabilități, prestatorii vor asigura implicarea personalului calificat, precum și a voluntarilor, reieșind din necesitățile individuale ale persoanelor cu dizabilități.

(4) Evidența persoanelor cu dizabilități beneficiari ai serviciilor sociale se efectuează de către autoritățile administrației publice locale, structurile teritoriale de asistență socială și de prestatori.

(5) Modul de acordare a serviciilor sociale este stabilit prin acte normative speciale.

Articolul 53. Serviciul de îngrijire socială la domiciliu și serviciul de asistență personală

(1) Structura teritorială de asistență socială prestează următoarele servicii sociale:

a) serviciul de îngrijire socială la domiciliu – pentru persoanele cu dizabilități lipsite de suport din partea copiilor, din partea familiei extinse, cât și din partea altor persoane (prietenilor, rudelor, vecinilor), care au nevoie de ajutorul unei alte persoane conform recomandărilor din programul individual de reabilitare și incluziune socială și conform evaluării complexe a persoanei/familiei, realizată de asistentul social angajat de structura teritorială de asistență socială pentru primărie și de echipa multidisciplinară;

b) serviciul de asistență personală – pentru persoanele cu dizabilități severe care necesită îngrijire, însoțire și supraveghere permanentă din partea unei alte persoane în procesul integrării lor în societate (în domeniile protecției sociale, muncii, asistenței medicale, instructiv-educativ, informațional, al accesului la infrastructură etc.), conform recomandărilor din programul individual de reabilitare și incluziune socială și conform evaluării complexe a persoanei/familiei, realizată de asistentul social angajat de structura teritorială de asistență socială pentru primărie și de echipa multidisciplinară.

- (2) Serviciul de îngrijire socială la domiciliu este prestat de către lucrătorul social.
- (3) Serviciul de asistență personală este prestat de către asistentul personal.
- (4) Autoritățile administrației publice locale sînt responsabile de angajarea în muncă a lucrătorilor sociali și a asistenților personali, în conformitate cu prevederile legislației în vigoare.
- (5) Instruirea lucrătorilor sociali și a asistenților personali se va efectua de către instituțiile responsabile în baza unei curricule elaborate și aprobate de Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale.
- (6) Regulamentul de organizare și funcționare a serviciilor de îngrijire socială la domiciliu și de asistență personală, precum și norma de muncă a lucrătorilor sociali și a asistenților personali sînt aprobate de Guvern.
- (7) Beneficiarii serviciilor sociale specificate la alin. (1) lit. a) și b) pot alege, la cerere, în schimbul serviciilor menționate, dreptul de a beneficia de o alocație pentru îngrijire, însoțire și supraveghere în conformitate cu prevederile legislației în vigoare.

Capitolul VIII. AUTORITĂȚILE RESPONSABILE DE INCLUZIUNEA SOCIALĂ A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

Articolul 54. Consiliul național pentru drepturile persoanelor cu dizabilități

- (1) Monitorizarea implementării și promovării politicii naționale privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități este realizată de Consiliul național pentru drepturile persoanelor cu dizabilități.
- (2) Consiliul național pentru drepturile persoanelor cu dizabilități este un organ colegial consultativ, instituit cu scopul de a monitoriza implementarea și promovarea politicii de stat în domeniu (acte normative, strategii, programe, planuri de acțiuni etc.) și a Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, de a asigura pentru această categorie de populație posibilități egale de realizare a drepturilor și libertăților fundamentale la un nivel identic cu ceilalți membri ai societății.
- (3) În componența Consiliului național pentru drepturile persoanelor cu dizabilități intră reprezentanți ai autorităților publice centrale și locale, ai organizațiilor neguvernamentale, precum și reprezentanți ai organizațiilor obștești a căror sferă de activitate include problemele persoanelor cu dizabilități.
- (4) Președinte al Consiliului național pentru drepturile persoanelor cu dizabilități este un viceprim-ministru responsabil de domeniul social, iar vicepreședinte este ministrul sănătății, muncii și protecției sociale.

(5) Secretariatul Consiliului național pentru drepturile persoanelor cu dizabilități este numit de către Guvern în scopul realizării obiectivelor specificate la alin. (2) în diferite sectoare și la diferite nivele administrative.

(6) Componența nominală și regulamentul de activitate al Consiliului național pentru drepturile persoanelor cu dizabilități se aprobă de către Guvern.

Articolul 55. Autoritățile administrației publice centrale

(1) Ministerul Muncii și Protecției Sociale este organul central de specialitate al administrației publice abilitat să elaboreze, să promoveze și să realizeze politica statului în domeniul protecției sociale a persoanelor cu dizabilități, să asigure coordonarea și evaluarea funcționalității sistemului de incluziune socială a persoanelor respective, inclusiv prin intermediul Consiliului, să colecteze, să analizeze și să raporteze, anual, conform matricei de indicatori aprobate de Guvern, date statistice cu privire la persoanele cu dizabilități.

(2) Celelalte autorități ale administrației publice centrale sînt responsabile de incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități în limita competențelor lor funcționale, în conformitate cu prevederile legislației în vigoare.

(3) La elaborarea politicii de protecție socială a persoanelor cu dizabilități, Ministerul Muncii și Protecției Sociale și celelalte autorități ale administrației publice centrale se consultă cu Consiliul național pentru drepturile persoanelor cu dizabilități și cu reprezentanții societății civile.

(4) La elaborarea și aprobarea politicilor sectoriale, celelalte autorități ale administrației publice centrale se consultă cu Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, cu Consiliul național pentru drepturile persoanelor cu dizabilități și cu reprezentanții societății civile în scopul evaluării impactului acestor politici asupra sistemului de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități.

(5) În procesul evaluării funcționării sistemului de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități, Ministerul Muncii și Protecției Sociale solicită suport, informații, rapoarte din partea autorităților publice centrale și locale, a Consiliului național pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, din partea societății civile și a altor actori implicați în proces.

Articolul 56. Autoritățile administrației publice locale

(1) Agențiile teritoriale de asistență socială și structurile responsabile de asistența socială și protecția drepturilor copilului din municipiul Chișinău și din unitatea teritorială autonomă Găgăuzia, în colaborare cu reprezentanții societății civile, realizează politica de asistență socială a persoanelor cu dizabilități și asigură aplicarea

legislației la nivel teritorial.

(2) Asistența socială a persoanelor cu dizabilități este asigurată de către agențiile teritoriale de asistență socială și structurile responsabile de asistența socială și protecția drepturilor copilului din municipiul Chișinău și din unitatea teritorială autonomă Găgăuzia și de către alte organe ale statului, în conformitate cu prevederile legislației în vigoare.

(3) Agențiile teritoriale de asistență socială și structurile responsabile de asistența socială și protecția drepturilor copilului din municipiul Chișinău și din unitatea teritorială autonomă Găgăuzia:

a) analizează și evaluează problemele sociale ale persoanelor cu dizabilități pe teritoriul arondat și, în baza rezultatelor obținute, aprobă și dezvoltă programe locale de asistență socială pentru această categorie de persoane, exercită controlul asupra realizării acestora;

b) înființează, independent sau în parteneriat cu reprezentanții societății civile, servicii sociale primare și servicii sociale specializate pentru persoanele cu dizabilități, asigurând resursele umane, materiale și financiare necesare pentru buna lor funcționare;

c) pot stabili facilități suplimentare pentru persoanele cu dizabilități privind accesul la serviciile medicale, sociale, comerciale, de transport, de comunicații electronice și la alte tipuri de servicii sociale.

(4) La elaborarea și aprobarea programelor locale de incluziune socială, autoritățile administrației publice locale se consultă cu Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Consiliul național pentru drepturile persoanelor cu dizabilități și cu reprezentanții societății civile în scopul evaluării impactului acestor programe asupra sistemului de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități.

Articolul 56-1. Autoritățile administrației publice locale

(1) Autoritățile administrației publice locale pot dezvolta programe de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități din surse proprii sau în colaborare cu reprezentanții societății civile.

(2) La elaborarea și aprobarea programelor de incluziune socială, autoritățile administrației publice locale se consultă cu agenția teritorială de asistență socială sau cu Ministerul Muncii și Protecției Sociale, în cazul municipiului Chișinău ori al unității teritoriale autonome Găgăuzia, și cu reprezentanții societății civile, în scopul evaluării impactului programelor respective asupra sistemului de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități.

Capitolul IX. ASOCIAȚIILE OBȘTEȘTI ALE PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

Articolul 57. Dreptul persoanelor cu dizabilități de a crea asociații obștești

(1) În scopul ocrotirii drepturilor și intereselor lor, în vederea acordării de sprijin reciproc și prestării unor servicii, persoanele cu dizabilități și persoanele care le reprezintă au dreptul de a crea asociații obștești în modul stabilit de legislația în vigoare.

(2) Persoanele cu dizabilități au dreptul să adere la asociații obștești pentru a fi reprezentate la nivel internațional, național, regional și local.

(3) Autoritățile administrației publice locale acordă sprijin asociațiilor obștești ale persoanelor cu dizabilități și organizațiilor ce le reprezintă interesele, inclusiv punându-le la dispoziție sedii și echipament necesar pentru desfășurarea activității.

Articolul 58. Repartizarea locuințelor construite din mijloacele asociațiilor obștești ale persoanelor cu dizabilități

Locuințele construite sau procurate de către asociațiile obștești ale persoanelor cu dizabilități din mijloace proprii nu se înstrăinează, iar repartizarea lor rămâne la latitudinea asociațiilor în cauză, în conformitate cu legislația în vigoare.

Articolul 59. Relațiile externe ale asociațiilor obștești ale persoanelor cu dizabilități

(1) În funcție de prevederile statutului propriu, asociațiile obștești ale persoanelor cu dizabilități pot să adere la asociații naționale și internaționale, pot să întrețină relații directe cu aceste asociații, de asemenea pot să încheie cu ele acorduri de colaborare în conformitate cu legislația națională și internațională în vigoare.

(2) Statul recunoaște dreptul asociațiilor persoanelor cu dizabilități de a reprezenta persoanele cu dizabilități la nivel național, regional și local, rolul consultativ al acestor asociații în luarea deciziilor referitoare la problemele persoanelor pe care le reprezintă, de asemenea participarea acestor asociații la promovarea politicii în domeniul incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități.

Capitolul X. DISPOZIȚII FINALE ȘI TRANZITORII

Articolul 60. (1) Prezenta lege intră în vigoare la data publică...

(1) Prezenta lege intră în vigoare la data publicării, cu excepția:

a) articolelor 12-16, care se pun în aplicare de la 1 ianuarie 2013;

b) articolului 44 și articolului 53 alineatul (1) litera b), care se pun în aplicare de la 1 ianuarie 2013;

(2) La data intrării în vigoare a prezentei legi, se abrogă Legea nr. 821-XII din 24 decembrie 1991 privind protecția socială a invalizilor și Hotărârea Parlamentului nr. 822-XII din 24 decembrie 1991 pentru punerea în aplicare a Legii privind protecția socială a invalizilor.

Articolul 61. În termen de 12 luni de la data intrării în vigoare...

În termen de 12 luni de la data intrării în vigoare a prezentei legi, Guvernul:

a) va elabora și va prezenta Parlamentului propuneri pentru aducerea legislației în vigoare în concordanță cu prezenta lege;

b) va aduce actele sale normative în concordanță cu prezenta lege.

Legea este valabilă. Relevanța verificată la 03.09.2021